RECENZNÍ POSUDEK NA ODBORNOU MONOGRAFII ALEŠE SEKOTA „RODIČE A SPORT DĚTÍ“

BOOK REVIEW: "PARENTS AND CHILDREN'S SPORTS ACTIVITIES"

V. Kunz

Vysoká škola finanční a správní, Fakulta ekonomických studií, Katedra marketingové komunikace

Nejnovější odborná monografie „Rodiče a sport dětí“ od profesora Aleše Sekota, který je jedním z nejrespektovanějších odborníků a zároveň i nejplodnějších tuzemských autorů v oblasti sociologie sportu, se zabývá hned několika velmi aktuálními otázkami v kontextu soudové sedavé společnosti. Ústřední pozornost monografie je věnována problematice rodičovských výchovných stylů a jejich dopadu na aktivní přístup dětí a mládeže k aktivnímu přístupu k životu, včetně trávení volného času, resp. pravidelného sportování. Zároveň autor rozšiřuje pohled na otázku sportování dětí např. i směrem k výchovně socializační roli jejich trenérů. Možné střety motivací a směřování jednotlivých aktérů trojúhelníku dítě – rodiče – trenér navíc dokládá autor i na řadě empirických poznatků získaných z tuzemského i zahraničního prostředí.

Téma této monografie považuji za vysoce aktuální a zároveň též velmi přínosné, nejen v souvislosti s hledáním cest k překonání nástrah, resp. negativních dopadů dnešní tzv. sedavé společnosti, ale také z hlediska velmi zásadního vlivu rodičovských výchovných stylů, stejně jako výchovně socializačního významu práce trenérů na sportování dětí a mládeže. Autor v celé publikaci v mnoha směrech ukazuje, že právě rodiče a jejich vhodné výchovné styly sehrávají nejen v zapojení dětí a mládeže do sportu, ale i v jejich celoživotní lásce ke sportu zásadní roli. V tomto směru ostatně i velmi výstižně a jednoznačně ve své monografii i konstatuje, že čím vyšší význam přisuzují rodiče sportu, tím silněji děti chápou sport jako hodnotnou a atraktivní činnost.

Vlastní text monografie je rozdělen do osmnácti hlavních kapitol, navíc její nedílnou součástí je i úvodní poznámka, summary, soupis použité literatury a rejstřík. V úvodní poznámce k této monografii, se autor podrobněji všímá nejen kulturních, ale právě i sociálních souvislostí fungování sportovně pohybových aktivit. Sekot osvětluje, že sport působí vždy v součinnosti s vlivy specifík daného sociálního a kulturního prostředí v širším kontextu socializačních a výchovných procesů. Vedle toho výstižně poukazuje i na zásadní posuny ve sféře hodnotových orientací sociálně a ekonomicky rozrůzněných skupin, stimulované zejména kulturně přelomovým fenoménem tzv. konzumní společnosti, přičemž nezapomíná zdůraznit ani jeden z nejzávažnějších nepřímých důsledků konzumerismu na současný stav sportovně pohybových aktivit. V pozadí tohoto problému si autor všímá i procesu tzv. sedentarismu, kdy zejména v důsledku technologicky vyspělejší a materiálně bohatší společnosti dochází k poklesu nároků na přirozenou fyzickou námahu i pravidelné pohybové aktivity a to zejména ve třech hlavních oblastech: pracovního procesu, domácností a individuálních forem dopravy.

Autor odpovídá ve své úvodní poznámce i na elementární otázku proč je pohyb v dnešní společnosti důležitý. Upozorňuje na to, že člověk je geneticky na pohyb naprogramován a sedavý způsob života jako nepřirozená forma fyzické pasivity mu škodí. Proto zároveň i varuje před negativními důsledky nedostatku pohybových aktivit ve společnosti, ať již jde o rostoucí obezitu či růst počtu tzv. civilizačních chorob, kterým by bylo možné v řadě případů právě zdravými pravidelnými pohybovými aktivitami předcházet. V době, kdy jsme svědky celosvětově klesající účasti populace (včetně dětí a mládeže) na pohybových aktivitách, přičemž bohužel ani vývoj situace v tomto směru v České republice není zatím výjimkou, je autorovo poměrně podrobné rozkrytí a zdůraznění možných negativních důsledků plynoucích z nedostatku pohybových aktivit pro lidstvo, velmi potřebné.

Za neméně přínosné shledávám také to, že autor přibližuje i další z mnohostranných přínosů a zároveň i rizik, které jsou se sportem v soudobé společnosti spojené. Sport se na jedné straně stal významným kulturně-sociálním jevem, který může svým charakterem diferencovaně plnit různé funkce (například sociálně-výchovnou, preventivně-zdravotní, ekonomickou či politickou a navíc se sport se

dotýká velké části veřejnosti, od aktivně sportujících na vrcholové, výkonnostní či rekreační úrovni přes osoby, které nalezly v oblasti sportu zaměstnání, až po pasivní konzumenty v podobě diváků. Podle Sekota lze sportování považovat za jedinečný nástroj všestranného rozvoje jedince, který pomáhá upevňovat a rozvíjet jeho fyzickou zdatnost a obratnost, stejně jako zvyšovat psychickou odolnost. Kromě toho vyzdvihuje i roli sportu jako výrazného socializačního mechanismu, který působí na rozvoj sociálních dovedností a zvyšování sociálních kompetencí jedince. Z druhé strany autor velmi výstižně upozorňuje i na to, že sport je stále více spojován i s řadou sociálních jevů a problémů, jako je zdraví, násilí, kriminalita, sociální rozdíly či pracovní migrace. Autor nezapomíná ani správně zdůraznit, že sociální a komerční potenciál sportu vstupuje nejen svými pozitivními přínosy, ale také svými spornými dopady do řádu mocných sil našeho světa. V této souvislosti konstatuje, že sport může být zároveň i platformou násilí, fašismu, totalitarismu či vypjatému nacionalismu.

V monografii je daná problematika autorem zpracována poměrně velmi komplexně a všímá si i řady souvisejících témat, ať již jde např. o problematiku sportu a socializace (kap. 4 a 5) pohybovou motivaci, včetně významu věku a motivace ke sportu (kap. 6, 8, 16), výzvy rodičovské odpovědnosti (kap. 11), motivační aspekty trenérské práce (kap. 14) či očekávání společnosti od řízení sportu (kap. 18). Autor se dotýká v některých částech monografie např. i řady zajímavých historických souvislostí spojených s řešenou tematikou (např. historické ohlednutí směrem k české tradici organizace pohybových aktivit a školní tělesné výchovy v kapitole 9).

Sekot nezapomíná ve své monografii i na některé další – často i poměrně specifické problémy a otázky, které se v souvislosti s daným tématem vynořují. Pozornost je věnována jak výzvám v oblasti rodičovské odpovědnosti, tak i sportování dětí z neúplných rodin. Autor upozorňuje např. na to, že tato skupina dětí je již v raném dětství ve svých organizovaných aktivitách velmi často omezovaly, ať již např. z nedostatku finančních či času těch, kteří je v těchto neúplných rodinách vychovávají.

Přes výše uvedené lze konstatovat, že hlavní pozornost autora je věnována třem stěžejním oblastem. Tou první, se v monografii logicky stala samotná role rodičů, resp. rodičovských výchovných stylů směrem ke sportování jejich dětí. Autor z řady perspektiv nejdříve velmi výstižně představuje rodiče ve vztahu k dětem jako primární „opinion leaders“, kteří zásadním způsobem formují a ovlivňují hodnotový svět dítěte, včetně utváření jeho vztahu k pohybovým aktivitám. Vedle toho jsou následně bližším způsobem představeny základní rodičovské výchovné styly, respektive čtyřstupňový model rodičovských výchovných stylů, který rozlišuje mezi autoritářským, autoritativním, liberálním a lhostejným rodičovským výchovným stylem. V monografii je vyzdvihována zejména role autoritativního rodičovského výchovného stylu, který jak autor přibližuje, je obecně pokládán za optimální cestu k výchově zodpovědných dospělých, svobodně vyjadřujících své názory a přistupujících aktivně k životním výzvám a povinnostem. Navíc je zdůrazňováno i to, že tento výchovný styl může zásadně přispět navíc i dobrému a pevnému základu pro přirozeně se utvářející motivaci a celoživotní adhezi dítěte ke sportovní pohybovým aktivitám, jako nedílné součásti života všestranně rozvinutého jedince. Autor zároveň upozorňuje také na to, že i když se tyto výše uvedené akademicky konstruované základní kategorie v některých charakteristikách překrývají, tak platí, že nejvýznamnějším znakem správného a pozitivně zaměřeného výchovného stylu je budování a udržování pozitivního vztahu s dítětem a stabilizování přirozené a zdravé rodičovské autority.

Druhou hlavní související oblastí, kterou monografie řeší, je role volnočasových aktivit a to zejména role sportování dětí a mládeže, pro jejich pozitivní formování a rozvoj. Autor v této části textu zajímavým způsobem přibližuje význam volného času, resp. volnočasových aktivit jako důležitého faktoru socializačního zrání a výchovného působení adolescentů. Zároveň velmi správně upozorňuje i na to, že jeho způsob trávení může být u dětí a mládeže velmi rozdílný (a to i hodnotově) od „trvalého napojení“ na elektronická média až po aktivní formy trávení volného času, včetně sportovní pohybových aktivit. Sekot nezapomíná ani zdůraznit vliv socio - kulturního prostředí na možnosti trávení volného času u dětí a dokládá to na situaci v různých částech světa (od vyspělých bohatých zemí až po chudé ekonomicky nerozvinuté země).

Monografie navíc v tomto směru přináší autorovo sekundární kritickou analýzu empirických zjištění k této problematice (kap. 17). Její hlavní závěry dokládají nejen pozitivní dopad organizovaných volnočasových aktivit dětí v mnoha směrech, ale zároveň i potvrzují řadu možných negativních důsledků trvale či převážně nestrukturované, neorganizovaného trávení volného času dětí (od zvýšené inklinace k nežádoucímu, resp. rizikovému chování až po horší školní prospěch). Zahraniční výzkumy potvrzují i

významnou souvislost mezi sportovní aktivitou dětí a jejich rodičů. Autor na základě kritické analýzy aktuálních empirických zjištění v závětu této části výstižně konstatuje, že aktivní účast na organizovaných volnočasových aktivitách pod vedením či dohledem dospělých, lze považovat za vhodné prostředí zdravého osobnostního vývoje adolescentů.

Monografie přináší i relevantní tuzemské i zahraniční empirické poznatky směrem k vlivu rodičovské podpory na sportování dětí. Také kritická analýza výzkumů v této oblasti této oblasti ukázala, že rodičovská podpora je významným stimulem nejen pro potřebu pěstování celoživotně praktikovaného sportování, ale navíc v širším výchovně socializačním kontextu přispívá k rozvoji aktivního přístupu k životu, jeho výzvám, povinnostem a zodpovědnému přístupu k hodnotě zdraví. Sekot shrnuje hlavní závěry empirických poznatků v této oblasti výstižným konstatováním, že pěstování celoživotně pozitivního vztahu k aktivnímu sportování přináší pro všestranný vývoj mladého člověka více, než předčasná sportovní specializace cílená na výkon, vítězství, odměnu.

V monografii navíc autor představuje i záměr chystaného vlastního výzkumu (včetně představení hlavního cíle a hypotézy či klíčových výzkumných otázek), „Participace dětí a mládeže (ČR) ve sportu na pozadí rodinného prostředí v měnícím se společenském kontextu“, na Fakultě sportovních studií Masarykovy univerzity v Brně, který se bude snažit zkoumat vliv rodičů na sportování jejich dětí a to navíc v různých sportovních prostředích (fotbal, atletika, badminton).

V neposlední řadě si autor si ve své odborné monografii zajímavým způsobem všímá i některých praktických projevů „výchovného trojúhelníku“: rodiče – sportující dítě – trenér. Pozornost je věnována zejména nevhodnému chování rodičů v kontextu svých sportujících dětí, přičemž autor upozorňuje na skutečnost, že sílí úsilí výzkumníků popsat adekvátně a porozumět roli trenérů v kontextu mnohdy barvitých postojů a chování rodičů usilujících o úspěšné sportovní kariery jejich dětí. Monografie rozkrývá možné negativní důsledky nerealistických nároků a očekávání některých rodičů, které mohou být pro jejich děti zdrojem stresu a obavy ze selhání a oslabování přirozené radosti ze sportu, přičemž mohou vést až ke ztrátě víry v jejich vlastní schopnosti a snížené sebedůvěře. Sekot zároveň velmi podnětně doplňuje, že o to zásadnější je právě v těchto případech role trenérů dětí a mládeže, kteří mohou přispívat nejen odborným vhladem k přiměřenému souznění postojů rodičů a dítěte, resp. pozitivním působením na sportovní výkonnost a celkový osobnostní rozvoj adolescentů.

Publikace přináší i v tomto směru i zmapování řady aktuálních empirických zjištění z různých oblastí sportu (např. tenis, kriket, ragby) a různého geografického prostředí (Velká Británie, Austrálie), která potvrzují u řady rodičů negativní tendence zasahování do vztahů trenér-sportující a též i nepřiměřený důraz na sportovní úspěch jejich dětí, resp. za hlavní motiv jejich rodičovského zájmu. Autor v této souvislosti varovně upozorňuje na to, že ztráty na půdě sportu nesmí být zaměňovány za fatální životní selhání. K tomu ještě výstižně doplňuje, že přemíra protektivního chování rodičů, donucovací chování směrem k výkonu či zraňující nesouhlas s prohrou paří k těm projevům rodičovských metod, nepřispívajících rozhodně k harmonickému a harmonizujícímu výchovnému procesu mladého člověka. Sekot uzavírá tuto část smutným konstatováním, že zpravidla rodiče, kteří byli v dětství zdrojem rozčarování na poli sportu, delegují své nenaplněné aspirace na své potomky a spatřují v nich zásadní kritérium úspěšné výchovy.

Také proto Sekot i v závěru vyzdvihuje nezastupitelnou a mnohdy primární roli rodičů a jejich výchovných metod, shrnuje, že lze očekávat větší pravděpodobnost inklinování dítěte ke sportovní pohybovým aktivitám, v případech, kdy oba rodiče svými výchovnými metodami akcentují hodnotu výkonu ukotveného v učení, radosti z výsledků a posilují faktor kohese a stability.

Jednoznačně se domnívám se, že odborná kniha Aleše Sekota „Rodiče a sport dětí“ přispívá k obohacení teoretických i empirických poznatků v této oblasti a její hlavní závěry dokládají, že právě rodiče sehrávají nejen v zapojení dětí a mládeže do sportu, ale i v jejich celoživotní lásce ke sportu zásadní roli. Monografie má charakter odborné knihy. Její zpracování bylo založeno na aplikaci standardních vědecko – výzkumných metod, které jsou využívány v oblasti společenských věd. V publikaci jsou nejen zmapována relevantní teoretická východiska k dané problematice, ale přináší i stěžejní empirické poznatky směrem k rodičovskému přístupu ke sportu dětí a mládeže. Při zpracování textů byla autorem hojně využívána, jak zahraniční, tak i tuzemská odborná literatura (včetně odborných monografií či odborných vědeckých článků). U autorem zmapovaných odborných

zdrojů, lze ocenit jak jejich relevantnost a významnost, tak i jejich aktuálnost, přičemž však nechybí ani rešerše stěžejních odborných zdrojů staršího data (např. Coakly, 1987).

Tato publikace Aleše Sekota se navíc jako vůbec první v České republice komplexně věnuje problematice role rodičů a rodičovského přístupu na sportování dětí. Jsem plně přesvědčen, že knihu ocení nejen odborná veřejnost, včetně studentů vysokých škol se zaměřením na sociologii sportu, pedagogiku, trenérství či řízení sportovních organizací, ale i rodiče samotní.

ing. Vilém Kunz, Ph.D.

Katedra marketingové komunikace

Fakulta ekonomických studií

Vysoká škola finanční a správní

Pionýrů 2806

434 01 Most

kunz.vilem@seznam.cz